

Jan Mazur OSPPE

JASNOGÓRSKIE OREĐDZIE SPOŁECZNE JANA PAWŁA II DO MŁODZIEŻY ŚWIATA

1. UWAGI WPROWADZAJĄCE

Temat niniejszy wymaga kilku uwag wyjaśniających. Otóż podejmując problem społecznego przesłania, które zostało skierowane przez Jana Pawła II do młodzieży świata podczas sierpniowego VI Światowego Dnia Młodzieży na Jasnej Górze, trzeba to orędzie widzieć w kontekście całego społecznego nauczania Kościoła. Aby zrozumieć jasnogórskie wypowiedzi Papieża, należy sięgnąć przede wszystkim do jego encyklik społecznych: *Laborem exercens* z 14 IX 1981 r., *Sollicitudo rei socialis* z 30 XII 1987 r., *Centesimus annus* z 1 V 1991 r. W dokumentach tych poszczególne wypowiedzi społeczne Jana Pawła II, które zostały skierowane do uczestników VI Światowego Dnia Młodzieży znajdują swoje wyjaśnienie i głębsze uzasadnienie.

Przy analizie jasnogórskiego orędzia społecznego Papieża trzeba wszakże pamiętać, iż nie ma ono charakteru systematycznego, ani też nie tworzy jakiegś zwartej całości doktrynalnej. Orędzie to ma wybitnie pastoralny, homiletyczny charakter. Stąd też nie może stanowić podstawy do tworzenia czegoś w rodzaju jasnogórskiej doktryny społecznej Jana Pawła II, czyli doktryny dającej się skonstruować jedynie w oparciu o przemówienia jasnogórskie. Taka doktryna po prostu nie istnieje.

Na podstawie wypowiedzi papieskich, o których mowa, można jednak wskazać na poszczególne problemy życia społecznego, które w swoim nauczaniu Jan Paweł II uznał na obecnym etapie historycznym za najbardziej domagające się rozwiązania w duchu nauki katolickiej.

Dla przypomnienia warto pokrótce uświadomić sobie czym jest nauka społeczna czy też nauczanie społeczne Kościoła (obu wyrażen: „nauka” i „nauczanie” można stosować zamiennie, nie zapominając o ich subtelnej różnicy). Ogólnie mówiąc, nauczanie to jest wykładem katolickiej doktryny w odniesieniu do spraw społecznych, gospodarczych, politycznych i kulturalnych. Przyjmując szerszy zakres znaczeniowy słowa „społeczny”, można powiedzieć krócej, że nauka społeczna Kościoła, to wykład doktryny katolickiej w odniesieniu do spraw społecznych. Jan Paweł II w encyklice *Sollicitudo rei socialis* stwierdza, że nauczanie to jest wy-

nikiem pogłębionej refleksji nad złożoną rzeczywistością ludzkiej egzystencji w społeczeństwie i w kontekście międzynarodowym, refleksji przeprowadzonej w świetle wiary i tradycji kościelnej¹.

W nauce społecznej Kościoła najistotniejszą rolę pełnią zasady etyczno-społeczne, wypływające z Objawienia Bożego (naturalnego jak również pozytywnego). Pozwalają one na osądzanie systemów i ustrojów społeczno-politycznych i gospodarczych. Chodzi tu oczywiście o ocenę moralną, do czego Kościół posiada misję powierzoną mu przez Chrystusa. Wśród zasad można wyróżnić takie, które funkcjonują w sferze bytu i działania oraz takie, które pełnią swoją rolę w strukturach organizacyjnych życia społecznego².

Do zasad pierwszego rodzaju zalicza się zasady: dobra wspólnego, pomocniczości i solidarności. Natomiast najważniejsze zasady funkcjonujące w sferze organizacyjnej życia społecznego to sprawiedliwość społeczna, miłość społeczna, miłosierdzie, demokracja, wolność, prawda³.

Analizując jasnogórskie przemówienia Papieża z okazji VI Światowego Dnia Młodzieży, można zauważyć, że poza podstawową zasadą pomocniczości jak również zasadą demokracji, wszystkie wspomniane wyżej zasady zostały wyraźnie wymienione.

Przed podjęciem szczegółowej analizy tych wypowiedzi, trzeba najpierw zwrócić nieco uwagi na same przemówienia jasnogórskie — te oczywiście, które zawierają treści społeczne.

2. ŹRÓDŁA

W kręgu przemówień uwzględniających elementy nauczania społecznego, wygłoszonych podczas sierpniowego pobytu Papieża na Jasnej Górze, pozostaje specjalne orędzie Jana Pawła II do młodzieży świata skierowane z Watykanu w dniu 15 VIII 1990 r.⁴ Na Jasnej Górze natomiast akcenty społeczne zostały zawarte w następujących wypowiedziach papieskich: przemówieniu powitalnym do młodzieży w dniu 14 VIII 1991 r.⁵, przemówieniach podczas „Apelu Młodych Świata” tego

¹ Por. SRS 11.

² Por. J. Majka, *Katolicka nauka społeczna. Studium historyczno-doktrynalne*, Rzym 1986 ss. 8—9.

³ Por. S. Pamuła, *Katolicka nauka społeczna a przemiany polityczne i gospodarcze w Rzeczypospolitej Polskiej*, „Homo Dei” R. 60: 1991 nr 1—2 (219—220) s. 14.

⁴ Zob. Jan Paweł II, *Orędzie do młodych całego świata z okazji Światowego Dnia Młodzieży. Jasna Góra 14—15 sierpnia 1991 r.*, „Jasna Góra” (Miesięcznik Sanktuarium Matki Bożej Jasnogórskiej) R. 8: 1990 nr 10(84) ss. 8—13.

⁵ Jan Paweł II, *Abyscie wchodzili na wielkie drogi historii*, „Jasna Góra” R. 9: 1991 nr 10(96) ss. 11—13.

samego dnia w godzinach wieczornych⁶, homilii wygłoszonej podczas Mszy św. w dniu następnym, tj. 15 VIII⁷, w słowach wypowiedzianych tego samego dnia przed modlitwą „Anioł Pański”⁸ i w przemówieniu do Rady Miasta Częstochowy⁹. Do tych wypowiedzi należy dołączyć także przemówienie pożegnalne Papieża na lotnisku w Balicach w dniu 16 VIII 1991 r.¹⁰

3. NAUCZANIE SPOŁECZNE

3.1. Cywilizacja chrześcijańska

Sprawy społeczne Jan Paweł II ujmuje w perspektywie wartości chrześcijańskich. Mówi o kulturze i cywilizacji chrześcijańskiej, to znaczy takiej, „która opierając się na prawach Bożych, służyłaby człowiekowi”¹¹. Wydaje się, że pojęcie (kultury względnie cywilizacji (często obu tych wyrażen używa się w socjologii czy filozofii zamiennie) Papież rozumie personalistycznie, to znaczy jako zespół wartości wypracowanych przez człowieka i istniejących w człowieku. Stąd jest ona dla poszczególnych ludzi jak również całych społeczności zadaniem. Wymaga aktywności ze strony człowieka. Nie dziwią zatem słowa Jana Pawła II wypowiedziane w formie modlitwy do Matki Bożej podczas Apelu Jasnogórskiego: „(Maryjo) spraw, byśmy nie uciekali przed nowymi zadaniami” (...) Naucz nas być obecnymi w życiu społecznym, naucz nas brać odpowiedzialność za losy świata i naszych ziemskich ojczyzn”¹². W słowie pożegnalnym w dniu 15 VIII mówi nieco bliżej o samych zadaniach: „wzrastajcie jako osoby, rozwijajcie talenty właściwe dla ciała i duszy, wzrastajcie jako chrześcijanie”¹³. W wypowiedziach jasnogórskich Papież wciąż nawiązuje do swojego orędzia poprzedzającego VI Światowy Dzień Młodzieży, w którym pisze między innymi: „Oto prawdziwe wielkie zadanie synów Bożych: pracować nad budowaniem braterskiego współżycia pośród wszystkich narodów”¹⁴.

Nie sposób zrozumieć społecznego nauczania Papieża bez tej właśnie

⁶ Jan Paweł II, *Jestem, pamiętam, czuwam*, „Jasna Góra”, jw. ss. 13—18.

⁷ Jan Paweł II, *Wy jesteście młodością Kościoła*, „Jasna Góra”, jw. ss. 21—30.

⁸ Jan Paweł II, *Naucz nas Twojego zawierzenia*, jw. ss. 34—37.

⁹ Jan Paweł II, *Częstochowa, przez Jasną Górę, niesie w sobie pewien charakter*, w: „Jasna Góra”, jw. ss. 41—42.

¹⁰ Jan Paweł II, *Jasnogórski apel jest nadal aktualny*, „Jasna Góra”, jw. ss. 48—49.

¹¹ Jan Paweł II, *Naucz nas Twojego zawierzenia*, s. 36.

¹² Tamże.

¹³ Jan Paweł II, *Maryja wskazuje wam drogę rozwoju, drogę, którą jest Chrystus*, jw. s. 38.

¹⁴ Jan Paweł II, *Orędzie do młodych całego świata...*, s. 11.

rozległej perspektywy, które na imię chrześcijaństwo. Papież podkreśla zresztą bardzo wyraźnie, że orędzie ewangeliczne nie tylko prowadzi do życia wiecznego, ale również „do bardziej ludzkiego bytowania na ziemi”¹⁵. Albowiem ogień Ducha Świętego może hartować serca ludzkie i „pobudzać je do podejmowania zadań nawet najtrudniejszych. Ogień ten, który przyniósł Chrystus, spala wszelką nędzę ludzką, każdy ciasny egotyzm i małostkowe myślenie”¹⁶.

W nauczaniu papieskim wiara chrześcijańska jest zatem głównym odniesieniem dla wszelkiej aktywności, w tym także społecznej. Dlatego podczas wspomnianego Apelu Jasnogórskiego Jan Paweł II wypowiada słowa zachęty: „Kiedy stąd odejdziemy, uczynmy wszystko, aby coraz pełniej poznawać Chrystusa”¹⁷. Chrześcijanin wszakże zawsze stara się być człowiekiem sumienia, którego nie zagłusza i nie zniekształca. Wyjaśniając sens Apelu, Papież powiada, iż chrześcijańskie czuwanie w gruncie rzeczy oznacza wypracowywanie w sobie dobra. Sprawa ta jest tym ważniejsza, „im więcej okoliczności zdaje się sprzyjać temu, abyśmy tolerowali zło... zwłaszcza jeśli tak postępują inni”¹⁸. Dopowiedzeniem do tych słów jest zdanie zawarte w mowie pożegnalnej Papieża: „Nie popadajcie w przeciętność, nie ulegajcie dyktatom zmieniającej się mody, która narzuca styl życia nie zgodny z chrześcijańskimi ideałami. Nie pozwólcie się mamnić złudzie konsumizmu”¹⁹.

W tej perspektywie chrześcijańskich ideałów Papież dostrzega wyjątkową rolę Maryi. Pośród zagrożeń życia społecznego nie bez znaczenia pozostaje macierzyńska opieka Najświętszej Maryi Panny. Dla Papieża, jako człowieka wiary, jest to oczywiste. Dlatego przed modlitwą „Anioł Pański” w dniu 15 VIII kieruje wprost do Bogarodzicy słowa prośby: „Maryjo, pomóż nam pokonać wszelką beznadziejność, pomóż nam być sobą”²⁰.

Wydaje się, że wspomnianą modlitwę Jan Paweł II wypowiada przy całej świadomości zagrożeń, przed którymi stoi Kościół, zwłaszcza na kontynencie europejskim. Dotyczą one nie tylko chrześcijaństwa jako takiego, ale również całej kultury europejskiej, gdyż jest ona od podstaw zbudowana na wartościach chrześcijańskich. Rozpowszechniona kampania wielu liczących się sił społecznych na rzecz wyeliminowania wartości chrześcijańskich z życia publicznego wydaje się być zagrożeniem

¹⁵ Jan Paweł II, *Wy jesteście młodością Kościoła*, s. 28.

¹⁶ Tamże s. 30.

¹⁷ Jan Paweł II, *Jestem, pamiętam, czuwam*, s. 16.

¹⁸ Tamże s. 18.

¹⁹ Jan Paweł II, *Maryja wskazuje wam drogę rozwoju, drogę którą jest Chrystus*, s. 38.

²⁰ Jan Paweł II, *Naucz nas Twojego zawierzenia*, s. 35.

dla całej cywilizacji europejskiej czy nawet związanej z nią cywilizacji atlantyckiej. „Świat, który Was otacza, nowożytna cywilizacja — uważa Papież podczas Apelu Jasnogórskiego — ogromnie przyczynia się do tego, aby odsunąć od świadomości człowieka to Boże 'Jestem'. Stara się bytować tak, jakby Boga nie było; to jej program”²¹. W tym właśnie kontekście należy rozumieć zdanie Papieża wypowiedziane na lotnisku w Balicach: „Przecież bardzo pracowano i pracuje się nad tym, żeby Europę — przy zachowaniu tożsamości jej korzeni — wyzuć z tego, co istotnie chrześcijańskie”²².

3.2. Chrześcijańskie zasady i wartości społeczne

Wspomniane na wstępie zasady społeczne, na które wskazuje nauczanie społeczne Kościoła, nie znajdują — rzecz jasna — jakiegoś szerszego rozwinięcia w jasnogórskich przemówieniach Papieża. Jednakże są one kilkakrotnie przywoływane w kontekście rozważań nad rzeczywistością religijno-moralną współczesnego świata i odnoszącą się do niej społeczną rolą Kościoła.

W orędziu do młodzieży świata z sierpnia ubiegłego roku Papież mówi: „Synowie Boży są w pierwszej linii budowniczymi nowej cywilizacji, cywilizacji prawdy i miłości”²³. Jest to zdanie, które Jan Paweł II odnosi do młodzieży, aby budowali społeczność „bardziej sprawiedliwą i bardziej solidarną”²⁴. W homilii jasnogórskiej mówi on bardzo wyraźnie: „Na Ciebie, Droga Młodzieży, stawia stary kontynent w budowaniu owego 'wspólnego domu', od którego oczekujemy przyszłości zbudowanej na solidarności i pokoju”²⁵.

Przy okazji Jan Paweł II wyraża swój optymizm dotyczący głębokich przemian, jakie dokonują się w świecie. Powiada on, że „dla wielu narodów otwierają się drogi nadziei na życie bardziej godne i bardziej ludzkie”²⁶. Mocą inspirującą ów rozwój dziejów jest sam Duch Święty, który — jak uczy Sobór Watykański II cytowany w tym miejscu przez Papieża — „kieruje biegiem czasu i odnawia oblicze ziemi”²⁷. Duch Boży w każdej epoce wzbudza nowych ludzi żyjących „świętością, prawdą i sprawiedliwością”²⁸. Świat bardzo potrzebuje takich osób (synów

²¹ Jan Paweł II, *Jestem, pamiętam, czuwam*, s. 15.

²² Jan Paweł II, *Jasnogórski Apel jest nadal aktualny*, s. 49.

²³ Jan Paweł II, *Orędzie do młodych całego świata...*, s. 10.

²⁴ Tamże s. 11.

²⁵ Jan Paweł II, *Wy jesteście młodością Kościoła*, s. 28.

²⁶ Jan Paweł II, *Orędzie do młodych całego świata...*, s. 10.

²⁷ Tamże; por. Konstytucja soborowa 'Gaudium et spes', nr 26.

²⁸ Jan Paweł II, *Orędzie do młodych całego świata...*, s. 10.

Bożych) w usilnym poszukiwaniu „dróg współzycia bardziej solidarnego”²⁹. W homilii jasnogórskiej Papież nawiązuje do tej myśli, kiedy mówi: „Przeniknięci mocą Ducha, stawajcie się budowniczymi nowego świata: świata innego, opartego na prawdzie, na sprawiedliwości, na solidarności, na miłości”³⁰.

Przywilejem synów Bożych jest nie tylko świętość, prawda, miłość, sprawiedliwość i solidarność, ale także i wolność. Jest ona darem złożonym przez Stwórcę w ręce człowieka. Jest to jednak dar, który należy wykorzystać dobrze; zbyt wiele bowiem istnieje fałszywych form wolności prowadzących do zniewolenia — jak zauważa Papież³¹. Wolność to także podstawowe zobowiązanie każdego chrześcijanina³².

Warunkiem prawdziwej wolności jest, zdaniem Jana Pawła II, prawda, która przecież wyzwala, czyni człowieka wolnym (por. *J* 8, 32). Rzetelny stosunek do prawdy prowadzi zatem do wolności i to wolności prawdziwej czy wewnętrznej i zarazem zewnętrznej. Wolność zewnętrzna — mówi Papież w swoim orędziu zapowiadającym VI Światowy Dzień Młodzieży — jest sprawą bardzo ważną i zasadniczą. Powinna być zagwarantowana przez słuszne prawa cywilne. Jednakże sama w sobie nie może wystarczyć. „U jej źródeł powinna być zawsze wolność wewnętrzna, właściwa synom Bożym, którzy postępują według Ducha i którzy kierują się prawym sumieniem”³³.

Pracę nad budową społeczeństwa odznaczającego się stałym poszukiwaniem sprawiedliwości, zgody, solidarności i pokoju Jan Paweł II nazywa ideałem, który odsłania każdemu bogactwo daru z siebie samego oraz bogactwo służby, jakie w sobie nosi³⁴. Nowy świat — prawdziwie sprawiedliwy, solidarny i braterski — to ideał, do którego zdaniem Papieża należy usilnie dążyć³⁵.

Oprócz wspomnianych zasad społecznych Jan Paweł II wskazuje na wartości społeczno-moralne, które należy podtrzymywać i zabezpieczać na przyszłość. Podczas homilii jasnogórskiej podaje nawet ich swoisty katalog. Zalicza do nich:

- pełną wolność religijną,
- poszanowanie osobowego wymiaru rozwoju,
- ochronę praw człowieka do życia, począwszy od momentu poczęcia aż do naturalnej śmierci;

²⁹ Tamże.

³⁰ Jan Paweł II, *Wy jesteście młodzieścią Kościoła*, s. 27.

³¹ Por. Jan Paweł II, *Orędzie do młodych całego świata...*, s. 12.

³² Tamże.

³³ Tamże.

³⁴ Jan Paweł II, *Wy jesteście młodzieścią Kościoła*, s. 28.

³⁵ Jan Paweł II, *Maryja wskazuje wam drogę rozwoju, drogę którą jest Chrystus*, s. 39.

- troskę o rozwój i umocnienie rodziny;
- dowartościowanie kulturowych odrębności dla wzajemnego ubogacenia wszystkich ludzi;
- ochronę równowagi naturalnego środowiska coraz bardziej zagrożonego³⁶.

W ramach wspomnianych przez siebie zasad i wartości moralno-społecznych Jan Paweł II powraca do wielokrotnie akcentowanej idei cywilizacji miłości. Wielkim programem tej cywilizacji jest nauka społeczna Kościoła, o której Papież wyraźnie mówi podczas jasnogórskiej homilii, zaznaczając, iż nauka ta została przezeń przypomniana i potwierdzona w niedawno wydanej encyklice *Centesimus annus*³⁷.

3.3. Współczesne problemy społeczne

W swoim jasnogórskim przepowiadaniu do młodzieży świata, Jan Paweł II nie podejmuje oczywiście wszystkich problemów społecznych. Wskazuje tylko na niektóre i to w formie pastoralnej, nie wnikać w ich społeczną naturę. Nie jest ona wszakże przedmiotem jego misji apostołskiej podczas VI Światowego Dnia Młodzieży. Misja ta ma bowiem charakter religijny względnie religijno-moralny.

Mówiąc jednak o podstawowych zasadach i wartościach społeczno-moralnych, Papież z konieczności zwraca uwagę na stopień i niektóre przejawy ich realizacji w życiu społecznym. Rzecz traktuje od strony zjawiskowej. Powiada bowiem, że w krajach Europy wschodniej do najbardziej dotkliwych problemów cywilizacyjnych należy zaliczyć „uczucie głębokiej pustki, wrażenie, że zostało się oszukany; zniechęcenie i lęk przed przyszłością”³⁸. Na Zachodzie natomiast do tego rodzaju problemów należą: utrata motywów, dla których warto żyć (czego objawem jest ucieczka w narkomanię) oraz brak zainteresowania polityką (wynika to z poczucia bezsilności w walce o dobro)³⁹.

Wśród szczegółowych problemów Papież wymienia potrzebę niesienia pomocy ubogim, ludziom najuboższym w społeczeństwie, którzy oczekują pomocy ze strony bliźniego. Do idei praktycznego miłosierdzia nawiązuje aż trzy razy. Najpierw podczas słynnego Apelu Jasnogórskiego, kiedy mówi: „Czuwam, to znaczy: dostrzegam drugiego. Czuwam — to znaczy miłość bliźniego — to znaczy: podstawowa międzyludzka solidarność”⁴⁰. W czasie homilii w dniu następnym Papież zauważa,

³⁶ Jan Paweł II, *Wy jesteście młodością Kościoła*, s. 30.

³⁷ Tamże s. 28.

³⁸ Tamże.

³⁹ Tamże.

⁴⁰ Jan Paweł II, *Jestem, pamiętam, czuwam*, s. 18.

że „niesienie pomocy najuboższym pozwala odkryć piękno życia”⁴¹. Natomiast przed modlitwą „Anioł Pański” w dniu 15 VIII powiada w modlitwie do Maryi Jasnogórskiej: „naucz nas wychodzić ku innym ludziom, może bardziej biednym i samotnym niż każdy z nas. (...) Wyzwól nas z lęku, byśmy nie bali się ubogich z Jezusowej Ewangelii: dzieci, starców, chorych i cudzoziemców, byśmy umieli otworzyć drzwi Zbawicielowi świata i człowieka”⁴².

W rozważaniach przed modlitwą „Anioł Pański” Papież zwraca uwagę na problem czystości, którą zapewne rozumie on w sensie szerszym, a więc nie tylko w odniesieniu do sfery czysto seksualnej. Nieczystość uważa za największe skażenie współczesnego człowieka. Z niej to, zdaniem Jana Pawła II, rodzą się „nienawiść, zabójstwo i wojny”⁴³.

Sz szczególnie zwraca uwagę na zabójstwo dzieci nienarodzonych, w obronie których zabiera głos aż trzy razy w swoim jasnogórskim przepowiadaniu. W homilii 15 VIII akcentuje potrzebę ochrony praw człowieka do życia „począwszy od momentu poczęcia”⁴⁴. Natomiast przed modlitwą „Anioł Pański” aż dwa razy nawiązuje do tego problemu. Najpierw błaga Bogarodzicę słowami: „Chronić nas przed lekceważeniem życia i tym wszystkim, co zdrowiu i życiu zagraża”⁴⁵, potem zaś dodaje: „Naucz nas służyć życiu od jego poczęcia aż po jego naturalną śmierć! Naucz nas to życie przyjmować”⁴⁶. Nietrudno zauważyć, iż wyrażenie „naturalna śmierć” zostało użyte specjalnie, jako nawiązanie do poważnego współczesnego problemu o znaczeniu moralnym i społecznym, jaki stanowi eutanazja.

Na koniec warto jeszcze zauważyć w wypowiedziach papieskich dwa problemy dotyczące życia społecznego. Jednym z nich jest fenomen współczesnych totalitaryzmów. W rozważaniu przed modlitwą „Anioł Pański” Jan Paweł II kieruje do Maryi słowa prośby: „Pomóż nam ratować świat i siebie od przemocy i wielorakich współczesnych totalitaryzmów”⁴⁷. Na lotnisku w Balicach nawiązuje zaś do „bolesnych doświadczeń naszego stulecia”, których wyrazem było „okrucieństwo systemów totalitarnych”⁴⁸. Drugi problem to sprawa bezrobocia i braku mieszkań. Wszystkich pozostających bez zatrudnienia i bez dachu nad głową, Papież zawierza Jasnogórskiej Bogarodzicy. Czyni to w rozważaniu przed modlitwą „Anioł Pański”⁴⁹.

⁴¹ Jan Paweł II, *Wy jesteście młodością Kościoła*, s. 28.

⁴² Jan Paweł II, *Naucz nas Twojego zawierzenia*, ss. 35–36.

⁴³ Tamże s. 36.

⁴⁴ Jan Paweł II, *Wy jesteście młodością Kościoła*, s. 30.

⁴⁵ Jan Paweł II, *Naucz nas Twojego zawierzenia*, s. 35.

⁴⁶ Tamże s. 36.

⁴⁷ Tamże s. 35.

⁴⁸ Jan Paweł II, *Jasnogórski Apel jest nadal aktualny*, s. 49.

⁴⁹ Por. Jan Paweł II, *Naucz nas Twojego zawierzenia*, s. 35.

⁵⁰ Por. Jan Paweł II, *Jasnogórski Apel jest nadal aktualny*, s. 49.

4. PRÓBA SYNTEZY

Dokonując całościowego spojrzenia na zakres nauczania społecznego Papieża podczas VI Światowego Dnia Młodzieży, nietrudno odnieść wrażenie, iż jest ono wielkim przypomnieniem chrześcijańskich korzeni Europy. Sięgnięcie do tych korzeni stanowi jakby istotę nowej ewangelizacji⁵⁰. Więcej, sięgnięcie to stanowi nieodzowny warunek do rozwiązania podstawowych problemów w dziedzinie społecznej, politycznej i gospodarczej.

Jan Paweł II kreśli pozytywną wizję cywilizacji miłości, opartej o zasady chrześcijańskie. Wśród nich wymienia szereg zasad i wartości społecznych, w tym dwie podstawowe zasady społeczne, jakim jest solidarność i dobro wspólne. Ta ostatnia nie jest jednak wspomniana *expressis verbis*. Natomiast o zasadzie pomocniczości w ogóle nie ma mowy. Jednakże trudno byłoby oczekiwać od Papieża, aby w kilku wypowiedziach, odnoszących się do spraw z zasady religijnych, zawarł wszystkie podstawowe treści wchodzące w zakres kościelnego nauczania społecznego. Raczej należy podziwiać Papieża, że potrafił on przekazać i tak stosunkowo dużo treści odnoszących się do dziedzin życia społecznego. Dzięki temu całe orędzie papieskie związane z VI Światowym Dniem Młodzieży na Jasnej Górze nabiera szczególnej aktualizacji. Pozwala na refleksję nie pozostającą bez wpływu na dalszy rozwój życia nie tylko religijnego, ale także społecznego w różnych jego płaszczyznach: rodzinnej, wychowawczej, politycznej, gospodarczej, kulturalnej, oświatowej.

Pozostaje wszakże problem na ile jasnogórskie orędzie Papieża, zwłaszcza to wszystko, co odnosi się wprost do spraw społecznych, okaże się skuteczne. Pewnym wskaźnikiem jest niewątpliwie samo przyjęcie papieskiego słowa skierowanego do młodzieży świata. Otóż słowo to zostało odebrane z uwagą nacechowaną żywą wiarą religijną. Jednakże przy pomocy metod empirycznych nie sposób fakt ten właściwie zbadać, a tym bardziej ocenić. Na skutki społeczne w skali nie tylko narodowej, ale i międzynarodowej należy cierpliwie poczekać. W życiu doczesnym nie koniecznie muszą być one od razu widoczne. Trzeba pamiętać, iż Ewangelia, owszem prowadzi do bardziej ludzkiego życia doczesnego, ale nade wszystko prowadzi do zbawienia, do życia wiecznego.

Należy zatem mieć nadzieję, że ogień Ducha Świętego, który przyniósł Chrystus, a który ujawnił się również w jasnogórskim spotkaniu dzięki papieskiemu przepowiadaniu rzeczywiście rozpoczął proces powrotu do istotnych wartości chrześcijańskiego życia⁵¹, pobudzając młodzież świata do podejmowania zadań nawet najtrudniejszych, wśród których są także zadania natury społecznej.

MESSAGGIO SOCIALE DI GIOVANNI PAOLO II
A JASNA GÓRA AI GIOVANI DEL MONDO

Riassunto

I discorsi di Giovanni Paolo II fatti durante la VI Giornata Mondiale dei Giovani, svoltasi a Jasna Góra 14—15 Agosto 1991 contengono una serie di affermazioni riguardanti i problemi sociali. Quegli esposti hanno carattere pastorale, omiletico e per questo non possono servire a costruire qualche dottrina sociale di Giovanni Paolo II dimostrata nei soli discorsi di Jasna Góra. Si possono indicare, però, alcuni problemi della vita sociale, che Giovanni Paolo II nel suo insegnamento ha ritenuto i più urgenti nell'attuale situazione storica.

Nel suo appello di Jasna Góra il papa ricorda l'idea della cultura dell'amore, indica i fondamentali principi e valori della vita sociale nel cristianesimo, parla anche di altri problemi contemporanei (p.es. il fenomeno del totalitarismo).

L'insegnamento sociale de Giovanni Paolo II è una ripresa delle radici cristiane d'Europa. Nel ritorno a quelle radici il papa trova la base della nuova evangelizzazione che è una importante condizione per la soluzione dell'attuale questione sociale.

⁵¹ Por. Jan Paweł II, *Orędzie do młodych całego świata...*, s. 13.